

ZA PRIRODU I LJUDE

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ 2024

Centar za zaštitu i proučavanje ptica

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ 2024

Centar za zaštitu i proučavanje ptica

ZA PRIRODU I LJUDE

Centar za zaštitu i proučavanje ptica (CZIP)
osnovali su u decembru 2000. godine ornitolozi
Zavoda za zaštitu prirode, Prirodnjačkog muzeja,
Nacionalnih parkova, uz podršku studenata Prirodno-
matematičkog fakulteta, Odsjeka za biologiju.

CZIP je član IUCN-a i BirdLife International-a, svjetskih autoriteta u oblasti zaštite prirode.

Misija CZIP-a je zaštita ptica i ostalih biljnih i životinjskih vrsta, njihovih staništa, monitoring biodiverziteta, edukacija građana, popularizacija naučnih istraživanja, kao i saradnja sa drugim organizacijama u zemlji i inostranstvu.

Vizija Centra je harmonija u odnosu između ljudi i prirode i ekonomski razvoj baziran na principima održivog korišćenja resursa.

Ciljevi organizacije su:

- da pokreće, podstiče i pomaže naučno i stručno istraživanje ornitofaune i ostalih biodiverzitetskih grupa na području Crne Gore;
- da promoviše i prezentuje domaćoj i stranoj javnosti bogatstvo i raznolikost biodiverziteta;
- da edukuje i razvija svijest ljudi o poznavanju ptica i ostalih pripadnika biodiverziteta;
- da ukazuje na potrebe i način zaštite ptica i njihovih staništa, kao i drugih pripadnika biodiverziteta.

2024. U BROJKAMA

NA TERENU SMO PROVELI

300
dana,

NASTAVLJAJUĆI REDOVAN
MONITORING ULCINJSKE SO-
LANE, TIVATSKIH SOLILA,
NIKŠIČKOG POLJA, MAREZE,
BJELOPAVLICA I ČEMOVSKOG
POLJA. SPROVEDEN JE POPIS
ČESTIH VRSTA NA 16 RAZLIČITIH
LOKACIJA.

Dali smo svoj doprinos
33. Međunarodnom zimskom
popisu ptica, jednoj od naj-
važnijih globalnih inicijativa za
praćenje brojnosti i stanja po-
pulacija ptica močvarica. To-
kom januara smo sproveli moni-
toring na 8 lokacija širom Crne
Gore: Plavskom jezeru, Nikšićkim
akumulacijama, Marezi, Tivat-
skim solilima, Buljarici, Šaskom
jezeru, Velikoj plaži i Ulcinjskoj
solani. Ove lokacije tokom
zimskih mjeseci predstavljaju
značajno utočište za veliki broj
vrsta ptica koje ovdje pro-
nalaze hranu, mir i zaklon od
nepovoljnih vremenskih uslova.
Prikupljeni podaci doprinose
boljem razumijevanju migracio-
nih obrazaca i očuvanju ovih
dragocjenih ekosistema na
nacionalnom i međunarodnom
nivou.

POVRATAK OTPISANIH

I ove godine smo uzeli učešće u tradicionalnom prebrojavanju pelikana na prostoru Crne Gore, kao dio šire inicijative koja obuhvata Balkansko poluostrvo. Ovo je bio 7. po redu census, u organizaciji Ornitološkog društva Grčke. Obilazeći Skadarsko, Sasko jezero i Ulcinjsku solanu, u periodu juna zabilježili smo 173 jedinke, takođe, osim ljetnjeg cenzusa pelikani su prebrojani u dva navrata, u februaru kada su već formirali parove i brojke iz tog perioda su 201 jedinka, 71 par i 40 mladih. U novembru, na istim lokacijama, brojali smo 160 jedinki.

Dali smo doprinos regionalnom prebrojavanju morskih vranaca (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*), koje se paralelno sprovodilo u 4 zemlje: Hrvatskoj, Sloveniji, Italiji i

Crnoj Gori. Ova koordinisana akcija pokrenuta je kao odgovor na zabrinjavajući pad brojnosti ove vrste u sjevernoj Italiji, gdje morski vranac inače provodi ljetnje mjeseca. Cilj monitoringa je da se kroz prikupljanje podataka o prisutnosti jedinki tokom ljeta utvrde obrasci kretanja jadranske populacije ove ptice, što će pomoći u boljem razumijevanju faktora koji utiču na njenu brojnost i distribuciju. Naša uključenost u ovu međunarodnu inicijativu doprinosi zajedničkom naporu da se obezbijedi pravovremena zaštita jedne od karakterističnih vrsta priobalja Jadrana.

TRAGOM NOĆNIH STRAHOVA I TREPETA

Tokom februara organizovali smo 8. Bubo night, popis velike ušare (*Bubo bubo*) u zaleđu crnogorskog primorja - od Ulcinja do Herceg Novog, na području Rumije i u Bjelopavlićima. I ove godine posjetili smo iste lokacije kao i prethodnih godina, kako bismo pratili stanje populacije. Na ovom događaju ukupno je učestvovalo 108 osoba, uključujući zaposlene CZIP-a, volontere, studente biologije i sve ljubitelje i ljubiteljke ptica. Tokom dvije noći obišli smo 75 tačaka i čuli huk 35 mužjaka i 1 ženke ove vrste.

SVJETSKI DAN MIGRATORNIH PTICA OBIJEŽILI SMO U MAJU ORGANIZACIJOM DOGAĐAJA ČUKOVANJE. OVA AKTIVNOST POSVEĆENA JE JEDINOJ SOVI GNJEZDARICI U CRNOJ GORI, A ORGANIZOVANA JE U PODGORICI UZ POMOĆ 31 VOLONTERA I VOLONTERKE. POPIS JE OBUHVATAO 9 TRANSEKATA KOJI PRESIJECAJU NAJZELENIJE DJELOVE GLAVNOG GRADA, A TOM PRILIKOM ČULI SMO ZOV UKUPNO 103 JEDINKE ČUKA (*Otus scops*).

LJUBAV UŽIVO!

I ove godine nastavili smo praćenje **roda** iz Berana uživo, ali poseban događaj predstavlja otkriće novog gnijezdećeg para u Bijelom Polju - na krovu jedne osnovne škole. Ovaj značajan podatak uliva nadu da će se broj parova ove vrste u budućnosti povećavati i da ćemo svjedočiti njenom snažnijem povratku našim krajevima.

MONITORING UOBIČAJENIH VRSTA PTICA

TOKOM 2024, RADILI SMO DRUGI PO REDU MONITORING UOBIČAJENIH VRSTA PTICA, POZNAT KAO INTERNATIONAL CENSUS PLOT, KOJI ĆE POSTATI DIO PECBMS ŠEME ZA MONITORING. MONITORING JE RAĐEN PO VEĆ POZNATOJ I UTVRĐENOJ METODOLOGIJ, NA

TRANSEKTIMA DUŽINE OD PO 1 KM I U KVADRANTIMA DIMENZIJA 2X2 KM. SVAKI KVADRANT IMA DVA TRANSEKTA, TAKO DA JE UKUPNA DUŽINA TRANSEKATA IZNOSILA **34 KM**, S OBZIROM NA TO DA JE POKRIVENO 17 KVADRANTA NA RAZLIČITIM TERITORIJAMA UNUTAR CRNE GORE.

MODRODROM

Nastavili smo sa praćenjem modrovranā (*Coracias garrulus*) u Žeti, gdje od 2020. godine postavljamo nove i obilazimo već postojeće gnijezdeće kućice. Tokom ove sezone zabilježili smo

10 gnijezdećih parova i prstenovali

59 ptića, što predstavlja važan

uspjeh za očuvanje ove rijetke vrste u poljoprivrednim predjelima. Kućice koje postavljamo za modrovrane često ne koriste samo one, već postaju i sklonište za druge vrste, kao što su:

ćukovi, pupavci, sjenice, kukumavke, a nerijetko i za voluharice i poljske miševе.

„ŠUME BEZ GRANICA”

U okviru projekta **Forest Beyond Borders**, uspjeli smo da izradimo prvu nacionalnu mapu potencijalnih prašuma, koja će biti jedna od osnova za istraživanja na terenu planirana u drugoj fazi projekta. Mapa je rađena na bazi daljinske detekcije uz inpute koji se odnose na određene podatke koji su od značaja za definisanje očuvanosti ovih šuma.

Zabilježeno je da su prašume najprisutnije u okolini Komova, na Bjelasici ali i drugim planinama za koje smo u startu tvrdili - Zeletin, Visitor, okolina Durmitora, kanjon Tare, Vojnik itd. S obzirom na to da Crna Gora zvanično prepoznaje samo dvije prašume - Biogradsku goru i Crnu Podu, vjerujemo da ćemo nastavkom istraživanja uvećati ovaj broj.

PRSTENIJADA 2024.

Septembarski vikend koji smo posvetili pticama bio je prilika da skoro **500** građana provede vrijeme na Solani na malo drugačiji način, i upozna se sa ovim prostorom kroz prstenovanje i vođene ture od strane naših ornitologa.

Čak 16 šatora oko Muzeja ptica i soli bili su tokom cijele manifestacije dom za oko 50 radoznalih i željnih znanja o prirodi, koji su sa nama proveli sve dane ovog posebnog događaja. Neizmjereno nam je drago što su naš Slaniša, golfersko vozilo koje smo koristili za prevoz učesnika do prestenovačke stanice, kao i 13 bicikla, bili konstantno zauzeti te pokazali da je interesovanje za prstenovanje ptica daleko veće od očekivanog.

Prvi dan „Prstenijade 2024“ obilježilo je predstavljanje novog

ruha renoviranog Muzeja ptica i soli. Ovaj prostor je sada obogaćen informativnim materijalima i izložbom predmeta iz fabrike soli i skulptura karakterističnih ptica Ulcinjske solane. Zajedno sa predstavnicima JPNPCG, koji već godinama upravlja ovim područjem, i Opštinom Ulcinj, otvorili smo vrata ovog objekta sa nadom da će u skorijem roku biti uspostavljeno upravljačko tijelo koje će o istom preuzeti brigu. Uporedo, 12 fotografa učilo je male tajne velikog majstora *wildlife* fotografije, **Jureta Novaka**. Tokom tri dana, oni su usavršavali obradu fotografija i svoje vještine fotografisanja iz foto-skrovišta.

Drugi dan manifestacije bio je posvećen spoznaji konekcije između umjetnosti i prirode. Tako su posjetioци u predivnom ambijentu

nekadašnje fabrike za proizvodnju soli imali priliku da slikaju vodomare i oprobaju se u umjetničkim vodama kroz slikarsku radionicu umjetnice **Dragane Skendžić**. Oko 30 učenika ulcinjske gimnazije profesor **Bogić Gligorović** je upoznao sa insektima ovog područja, dok su sa druge strane mnogi biciklima hitali ka prstenovačkoj stanici. Kombinacija ovih aktivnosti imala je za cilj da pokažemo njihov uticaj i značaj na naše mentalno, fizičko zdravlje i blagostanje.

Trećeg dana program je bio inspirisan zalaskom sunca i smirajem koji on donosi pa smo lagano šetali do prstenovačke stanice, posmatrali ptice, radili jogu sa **Šukrijom Dervišević** i razgovarali o umjetnosti sa **Milenom Živković**.

Iako smo vrata prstenovačke stanice otvorili na svega tri dana, važno je napomenuti da su naši ornitolozi vrijedno radili čak 10 dana. Prstenovano je oko **300** jedinki, predstavnika 32 vrste šljukarica i ptica pjevačica.

PTICA TRKAČICA NAŠIH STEPA

Još jedan noćni potrk (*Burhinus oedicnemus*) ove godine je obilježen GPS transponderom, ovoga puta na Ulcinjskoj solani (prethodne godine obilježena je jedinka na Ćemovskom polju). Iako označen u septembru, tokom svog kratkog boravka na području solane, prikupljeni su dragocjeni podaci o njegovom kretanju i korišćenju staništa, posebno suvih bazena, koji nakon prestanka rada solane

ubrzano zarastaju i postaju sve manje pogodni za ovu vrstu. Nažalost, ubrzo nakon polaska na migraciju, signal sa transpondera se gubi već na teritoriji Albanije, što ukazuje na mogući tragičan ishod - da ptica nije preživjela svoju prvu seobu. Iako kratak, ovaj period praćenja pružio nam je vrijedan uvid u potrebe noćnog potrka i dodatno istakao važnost očuvanja otvorenih, suvih staništa na Ulcinjskoj solani.

PRSTENOVANJE IZVAN ULCINJSKE PRSTENIJADE

I ove godine organizovali smo tradicionalno **prstenovanje ptica na Marezi** tokom proljeća i jeseni, u trajanju od ukupno **10** dana. Tokom ovog perioda dočekivali smo i ispraćali mnoge zanimljive vrste ptica na njihovim migracionim putevima. Događaj je okupio više od **300** ljubitelja ptica, među kojima su mnogi imali priliku da puste pticu sa svog dlana, iskustvo koje nam garantuje ponovno druženje na ovoj posebnoj lokaciji.

I u 2024. godini, ekipa ornitologa iz CZIP-a, zajedno sa volonterima iz Crne Gore, učestvovala

je na prstenovačkom kampu u Subotici, na području rezervata **Jezero Ludaš**. Kamp je trajao sedam dana, tokom kojih su prstenovane ptice u ranim jutarnjim i večernjim časovima. Tokom ovog perioda, prstenovano je više od **1200** ptica, što predstavlja vrijedan doprinos istraživanju i zaštiti ptica u ovom važnom području.

Za kraj još jedne uspješne ornitološke godine, **dvije nove licence za prstenovanje ptica** doletjele su u naše jato. Naši ornitolog i ornitološkinja uspješno su položili ispit za prstenovače ptica u okviru Centra za markiranje ptica pri Prirodnjačkom muzeju u Beogradu. Time je dodatno ojačan kapacitet organizacije i za ovu vrstu naučnih istraživanja.

ZAŠTITA PRIRODE JE RUŽICAŠTE BOJE

Organizovana je osma po redu **Konferencija za zaštitu Ulcinjske solane**, sa koje je poručeno da je Solana državno pitanje, kao i da je osnivanje upravljačkog tijela politička odluka koja mora biti hitno donešena! Konferenciji su prisustvovali svi relevantni akteri, uz podršku ambasadora Evropske unije, Njemačke i Francuske.

Glavna tema konferencije je bio period od pet godina izostanka upravljačke strukture, o čemu su diskutovali predsjednik opštine Ulcinj Genci Nimanbegu, direktorica Nacionalnih parkova Marinela Đuretić, direktorica direktorata za zaštitu prirode Tamara Brajović, CIM ekspert Goran Gugić. Fokus konferencije stavljen je i na prilikama za bolju budućnost i održivost ovog područja. Tako je predstavljen model upravljanja uz podršku lokalnih biznisa koji razvija Nature Returns projekat, ali i

sjajna ideja **Marcie Pinto** iz **Portugala**, koja na području bivše solane proizvodi hranu – sve u skladu sa zaštićenim područjem i potrebama ekosistema. Iako se solana suočava sa brojnim problemima, naša konferencija je imala za cilj pruži priliku za drugačije promišljanje, te osmišljavanje kako joj pomoći uz poštovanje sinergije potreba ljudi i ptica.

Pored toga, Ulcinjska solana dobila je dokument od neprocjenjive vrijednosti – zahvaljujući biološkim

istraživanjima i saradnji sa crnogorskim ekspertima, razvili smo **12 monitoring protokola** koji će postati ključ za praćenje biodiverziteta u ovom jedinstvenom području prirode! Od vodozemaca do ptica, od riba do invazivnih biljnih vrsta – obuhvaćene su sve najvažnije biodiverzitetske grupe. Ovi protokoli će omogućiti preciznu analizu i praćenje stanja kroz vrijeme, pomažući upravljačima ovog područja da donose konkretne mjere i zaštite ono najvrijednije.

SVI SKUPA - OKO PUP-A

Kraj 2024. godine, obilježila je iznenadna i burna kampanja povodom javne rasprave za **Prostorno-urbanistički plan Glavnog Grada**. Naime, nadležno Ministarstvo je na svom sajtu oglasilo javnu raspravu i prateću dokumentaciju.

Javnu raspravu obilježila je nemogućnost pristupanja i učitavanja priložene tehničke dokumentacije, kao i nemogućnost izražavanja stavova građana tokom centralne javne rasprave, mahom zbog nedovoljnih kapaciteta sale da primi sve zainteresovane.

Drugi pokušaj rasprave u većoj sali završen je prekidanjem prezentacije i govorom CZIP aktivista koji su skrenuli pažnju na brojne propuste u samom planu, ali i nezakonito oblikovanje

forme javne rasprave koja građanima uskraćuje pravo učešća. Detaljnije tumačenje plana pomogla je organizacija KANA/ko ako ne arhitekt, da bi se ubrzo kampanji pridružilo još 13 organizacija.

Ujedinjeni, sa jasno izraženim stavovima u znak građanskog bunta zbog pokušaja da se preko noći usvoji plan suludih vizionarskih ideja (Velje brdo) organizovali smo performans. Želeći da apostrofiramo kobna rješenja po gubitak prostora grada, preveliku izgrađenost i narušavanje integriteta zaštićenih područja, ministru smo svečano uručili kavez za ptice, apelujući da Podgorica ne smije da postane kavez za svoje stanovnike.

NAŠE NEBO - OPASNOST ZA PTICE!

Sproveli smo **monitoring ilegalnih aktivnosti** u trajanju od **25** dana na ukupno **6** lokacija. Poseban fokus bio je tokom sezone lova na prepelice (avgust - septembar), kada se bilježi intenzivan krivolov uz upotrebu elektronskih vabilica. Na terenu su zabilježene **4** vabilice od čega su **2** uklonjene uz podršku rendžerskih službi Nacionalnog parka Skadarsko jezero i Parka prirode Rijeka Zeta, dok je za preostale **2** podnijeta inicijativa za inspekcijski nadzor.

I tokom ove godine, na području Zete, zatekli smo upotrebu **ribarskih mreža** koje se postavljaju kao zaštita usjeva, ali i za hvatanje ptica. Ova metoda predstavlja smrtonosnu klopku za brojne vrste, uključujući i one zakonom zaštićene, koje imaju važnu i korisnu ulogu u poljoprivredi. Na terenu smo registrovali ukupno **8** mreža, od kojih je **6** prijavljeno Službi zaštite Nacionalnog parka Skadarsko jezero. Za te slučajeve podnijeta je i inicijativa za inspekcijski nadzor Upravi za Inspekcijske poslove.

U želji da pružimo alternativne načine zaštite usjeva, raspisan je javni poziv za poljoprivrednike kako bi se prijavili za donaciju **bezbjednijih mreža za ptice**. Četiri poljoprivrednika dobila su donaciju od ukupno **2050** metara mreže. Ova akcija obezbjeđuje uklanjanje starih, štetnih mreža sa terena i korišćenje novih bezbjednijih mreža.

EKOLOŠKA ZAMKA ELEKTRIČNE ENERGIJE

TOKOM OVE GODINE OTKRILI SMO PROBLEMATIČNE **ELEKTRO-STUBOVE** NA PODRUČJU ČEMOVSKOG POLJA, KOJI PREDSTAVLJAJU OZBILJNU PRIJETNJU ZA MNOGE VRSTE PTICA KOJE SE TU ZADRŽAVAJU TOKOM MIGRACIJE. PTICE ČESTO KORISTE STUBOVE KAO OSMA-TRAČNICE U POTRAZI ZA PLIJENOM, ALI PRI SLIJETANJU DOLAZI DO KRATKOG

SPOJA, ŠTO NAJČEŠĆE DOVODI DO NJIHOVE TRENUTNE SMRTI. NAKON VIŠE OBILAZAKA TERENA, ZABILJEŽILI SMO OKO **100** UGINULIH PTICA, MEĐU KOJIMA JE BILO I VIŠE STROGO ZAŠTIĆENIH VRSTA. NA OSNOVU OVIH OPAŽANJA, PODNIJELI SMO INICIJATIVU KOMPAНИЈИ KOJA UPRAVLJA ELEKTRO-MREŽOM, DA SE ISTI ADEKVATNO IZOLUJU.

PRAVDA JE SPORA, ALI DOSTIŽNA

PODNIJELI SMO TRI KRIVIČNE PRIJAVE ZBOG UBIJANJA ZAŠTIĆENIH VRSTA - ŠARENE UTVE I FLAMINGOSA, KAO I ZBOG NEZAKONITE PRODAJE VELIKE UŠARE PUTEM INTERNETA. SVE TRI VRSTE SU STROGO ZAŠTIĆENE ZAKONOM, A OVAKVI INCIDENTI PREDSTAVLJAJU OZBILJNO KRŠENJE PROPISA I DIREKTNU PRIJETNJU BIODIVERZITETU.

POMAŽEMO POBOLJŠANJE ZAKONSKIH RJEŠENJA

Kroz učešće u radnoj grupi za izmjene i dopune Zakona o zaštiti prirode, Zakona o nacionalnim parkovima, dali smo doprinos poboljšanju legislative. Pored toga, učestvovali smo i na sjednici Odbora za turizam, ekologiju, poljoprivredu i prostorno planiranje (Skupština Crne Gore) gdje smo predstavili problematiku krivolova i neophodnost izmjene zakonskog okvira iz oblasti lovstva. Uprkos tome što smo uputili amandane na izmjene i dopune Zakona o divljači i lovstvu svim poslaničkim partijama u Skupštini Crne Gore, kao i Predsjedniku Odbora za turizam, ekologiju, poljoprivredu i pros-

torno planiranje, naši komentari nisu prihvaćeni.

Sa druge strane, uspjeli smo da dobijemo zeleno svijetlo od Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, za izradu Nacionalnog akcionog plana za suzbijanje krivolova. Takođe kroz učešće u radnoj grupi za izradu Nacionalnog akcionog plana za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama 2025-2030, radimo na rješavanju ovog bitnog problema u Crnoj Gori.

Kako bi unaprijedili sudsku praksu, izradili smo **Analizu postupanja sudstva i tužilaštva u slučajevima krivolova za**

period 2013-2024 koja ukazuje na izuzetno nizak stepen podnešenih i procesuiranih krivičnih prijava i prekršajnih naloga za kršenje

zakona iz oblasti lovstva i zaštite prirode. Evidentna je neophodnost edukacije tužilaca i sudija, kao i opšte javnosti o značaju sankcionisanja nelegalnih aktivnosti nad divljim životinjama.

Pored toga izrađene su i Smjernice za postupanje sudstva i tužilaštva u slučajevima krivolova u Crnoj Gori koje su potom distribuirane Centru za obuku tužilaca i sudija. Uporedo je započeta i realizacija LIFE projekta (WildLife Crime Academy) kroz koji će biti ojačani kapaciteti institucija u vezi sa ovom problematikom. Održani su okrugli stolovi sa OSCE, te je zagovaranje formiranje ekološke policije.

KRUPNI KORACI ZA VELIKE ZVIJERI

Tokom 2024. godine u svrhu vršenja monitoringa, postavljanja kamera-zamki i obilaska terena proveli smo oko 50 dana na terenu.

MONITORING NEVIDLJIVE MAČKE

Nakon **sedmogodišnje** pauze, nastavljena su istraživanja na projektu **Oporavak Balkanskog risa**. CZIP je sproveo **istraživanje prisustva risa** (*Lynx lynx*) u Parku prirode Piva, kao dio šireg programa zaštite ove kritično ugrožene vrste. Glavni ciljevi monitoringa bili su: utvrđivanje prisustva risa na području PP Piva,

identifikacija ključnih staništa i koridora kretanja ove vrste, podizanje svijesti lokalnog stanovništva o značaju očuvanja risa i njegovog staništa. Nažalost, sprovedenim istraživanjem još uvijek nismo uspjeli da potvrdimo prisustvo jedinke risa na ispitivanom području. Monitoringom je potvrđeno prisustvo drugih vrsta sisara poput vuka, mrkog medvjeda, divokoze, srne, divlje mačke i dr, što govori o očuvanoj biodiverzitetškoj vrijednosti ovog područja.

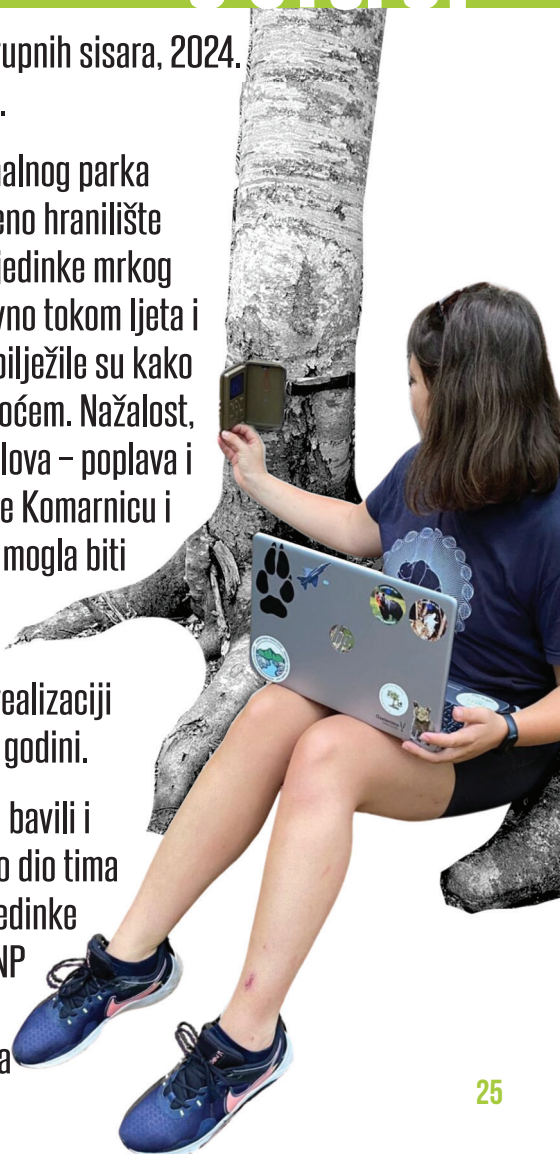

PRATIM TE U STOPU!

Za tim koji se bavi očuvanjem krupnih sisara, 2024. godina bila je godina telemetrije.

U Crnoj Gori, na području Nacionalnog parka Durmitor, formirali smo privremeno hranilište s ciljem hvatanja i označavanja jedinke mrkog medvjeda. Hranilište je bilo aktivno tokom ljeta i jeseni, a naše kamere-zamke zabilježile su kako se medvjed gostio ostavljenim voćem. Nažalost, zbog nepovoljnih vremenskih uslova – poplava i obilnih padavina koje su pogodile Komarnicu i Grabovicu – akcija hvatanja nije mogla biti u potpunosti sprovedena. Ipak, ovaj pokušaj bio je dragocjeno iskustvo koje će nam pomoći u realizaciji planiranih aktivnosti u narednoj godini.

Pored toga, telemetrijom smo se bavili i van granica naše zemlje. Bili smo dio tima koji je sproveo akciju hvatanja jedinke mrkog medvjeda u julu 2024. u NP Paklenica, Hrvatska. Tom prilikom je označena muška jedinka

PRATIM TE U STOPU!

mrkog medvjeda (*Ursus arctos*) telemetrijskom GPS/GSM ogrlicom, imena Bunovac. Medvjed je uspješno obrađen, izvršena su morfometrijska mjerenja i uzimanje uzoraka. Uzorci su pokazali da se radi o zdravoj jedinki staroj pet godina. To je za nas bilo dragocjeno iskustvo i sjajna prilika za usvajanje novih znanja i iskustava kao i priprema za poduhvat hvatanja koji ćemo realizovati u Crnoj Gori.

Ali, tu se nismo zaustavili, pa smo željni znanja otišli do susjedne Srbije gdje smo bili dio tima koji je sproveo akciju hvatanja šakala (*Canis aureus*) za potrebe telemetrijskog praćenja u novembru 2024. u PP Palić. Tom prilikom smo obišli stalno hranilište koje vode članovi rendžerske službe što je za nas bilo novo iskustvo, s obzirom na to da takvo nešto nemamo u Crnoj Gori. Upoznali smo se sa zamkama za hvatanje ove vrste i načinom njihovog funkcionisanja. Nažalost, tokom našeg boravka, jedinka šakala nije uhvaćena, međutim akcija je svakako bila uspješna, i šakal je nakon nešto više od 20 dana upao u zamku i dobio ogrlicu za praćenje.

„TRAGOM KRUPNIH SISARA” NA BRDU GORICA

Nakon višemjesečnog istraživanja koje je CZIP sproveo u PP Piva i mnoštva fascinantnih fotografija sa kamera-zamki, odlučili smo da tako impresivne prizore prikažemo i široj javnosti. Pogodno mjesto za **izložbu**, bilo je Brdo Gorica, koje je posjećeno od strane velikog broja građana Podgorice. Na izložbi smo prikazali autentične fotografije mrkog medvjeda, vuka, divokoze i drugih vrsta koje su kamere-zamke zabilježile tokom monitoringa u PP Piva. Pored fotografija, posjetioци su mogli saznati nešto više o samim vrstama, njihovom ponašanju, migracijama, kretanju i ulozi u ekosistemu, kao i kako se ponašati prilikom susreta sa njima.

ZA JEDNIČKI (H)RAST

U oktobru smo organizovali prvu akciju sadnje u nastojanju da uspostavimo šumu **Skadarskog hrasta** na lokalitetu Stanjevića rupe, u Parku prirode "Rijeka Zeta", u partnerstvu koje je činilo Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Komunalno preduzeće Zelenilo iz Danilovgrada, Agencija za

zaštitu životne sredine, Eko Fond i Vojska Crne Gore, uz podršku Lovćen banke.

Posađeno je **250 sadnica** skadarskog hrasta koje su podignute i odškolovane u rasadniku CZIP-a, čime se nastojao spriječiti nestanak kritično ugrožene endemske podvrste hrasta lužnjaka (*Quercus robur*

Scutariensis), inače jedinog zakonom zaštićenog hrasta u Crnoj Gori.

Akcija sadnje je organizovana u cilju uspostavljanja prve mikro šumske zajednice i prvog pilot projekta obnove šume ove vrste koja je sađena na plavnim livadama, poštujući tradicionalan način života lokalne zajednice,

koja ovu površinu koristi za ispašu.

Nakon sadnje građani sa teritorije Bjelopavlića su pozvani da iskoriste jesenji period koji je idealan za sadnju skadarskog hrasta i zasade svoj primjerak, te na taj način doprinesu širenju ovog gorostasa.

EVROPSKI NAELEKTRISANI

Koalicija 27 objavila je sedmi po redu **Izveštaj iz sjenke za Poglavlje 27**, koji predstavlja cjelokupnu sliku napretka Crne Gore u procesu pristupanja EU za prethodnu godinu, posebno u pogledu unaprijeđenja stanja u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promjena. Nakon prošlogodišnjeg izvještaja koji je nosio naslov “Progres na pauzi”, ovogodišnji je u skladu sa trenutnom situacijom, dobio naslov **“Kap progressa u moru obaveza”**.

Osim izvještavanja iz sjenke, Koalicija je ove godine puno radila na jačanju kapaciteta manjih NVO, pa smo tako organizovali trening „Moć javnog zaganjevanja i zaštićena područja“ na kojem smo učili najbolje komunikacione strategije za zaštitu prirode. Izradili smo tematski izvještaj o području Mareze i Lužnice, te ga predstavili i o preporukama diskutovali sa predstavnicima institucija. Dodatno, uložili smo puno energije da ispratimo

implementaciju **osam malih grantova** koje smo podržali. Od januara do oktobra, kolege iz nevladinih organizacija, radile su na implementaciji projekata u oblasti zaštite prirode, održivog upravljanja otpadom, analize zakona, edukacije i jačanja svijesti –

sve u cilju postizanja ekoloških standarda Evropske unije. Veliko hvala za sjajne projekte organizacijama NVO MSJA, MogUI, Da zaživi selo, RDA UBA, Gnijezdo, Akcija za socijalnu pravdu, Zinak i Ljubitelji prirode!

NEUMORNO CVRKUĆEMO SA NAJMLAĐIMA!

UČESTVOVALI SMO NA **PORODICA FEST-U** I KROZ CRTEŽ I IGRO UČILI NAJMLAĐE O PTICAMA - ČIME SE HRANE ODREĐENE VRSTE, GDJE SE I KAKO GNIJEZDE, ŠTA IH UGROŽAVA, A UČILI SMO I DA KORISTIMO DVOGLED I POSMATRAMO GRADSKJE VRSTE U OBLIŽNJEM PARKU.

...A GUGUĆEMO SA KOLEGAMA!

The Nature Conservancy tim posjetio je Edukativnu stanicu Zeta tokom maja 2024. Preko **60 kolega** iz ove organizacije imalo je priliku da čuje zanimljivosti o Parku prirode "Rijeka Zeta", flori i fauni područja, nedostacima vezanim za upravljanje zaštićenim područjem, i faktorima koji ugrožavaju biodiverzitet parka. Imali su priliku i da vide postavku umjetnika **Paka Venture** (Paco Ventura) iz Španije

- skulpture životinja koje naseljavaju rijeku Zetu i okolinu, izrađene od recikliranih materijala i u prirodnoj veličini. Ova umjetnička djela stalna su postavka naše Edukativne stanice Zeta u zatvorenom prostoru, dok su posjetioci imali priliku da vide i kako funkcioniše naš **rasadnik skadarskog hrasta**, koji brižno održavamo u dvorištu stanice. Takođe, mnogobrojni đaci osnovnih škola iz Podgorice i Danilovgrada redovni su posjetioci naše Edukativne stanice Zeta, pa smo i ove godine ugostili preko **100** njih.

Na **Dan planete Zemlje** udružili smo se sa mikro-organizmima kako bismo očistili rječno dno Zete! Zajedno sa kolegama iz Ministarstva turizma, ekologije i održivog razvoja i kompanije Japanska EM tehnologija, u dvorištu Edukativne stanice Zeta pravili smo zemljane kuglice sa mikroorganizmima, koji umanjuju zagađenje vode. Kuglice pune nevidljivih saveznika smo bacali sa obale pravo u Zetu. Bilo je ovo bombastično iskustvo! Ključno je prihvatanje da su prirodni ekosistemi fabrike života čije se očuvanje mora naći u svim strategijama koje misle o opstanku života na Zemlji.

Organizovali smo **izlet** za članove CZIP-a na Ulcinjskoj solani početkom decembra 2024. godine. Članovi su imali priliku da čuju o pticama čije je stanište upravo slolana i da ih vide uživo, te da upoznaju važnost ovog lokaliteta za migracione rute i biološku raznolikost. U ovoj avanturi su ih vodili kolega **Nikola Novović**, ornitolog, i kolegica **Marija Iković**, stručna saradnica za očuvanje krupnih zvijeri.

Sedmi broj našeg časopisa

„Crvenač“ objavljen je krajem decembra. U ovom broju smo podijelili nevjerovatne priče o djetlićima, pčelama, tajnama plodnog tla i zadržavajućim putovanjima kroz prirodu.

Svaka stranica je bila poziv čitaocima da zarone u divlji svijet i otkriju ljepotu koja nas svakodnevno okružuje.

**BROJ
ČLANOVA:**

138

**BROJ
VOLONTERA:**

37

**BROJ
PROJEKATA:**

23

**BROJ
ZAPOSLENIH:**

13

Naš rad pomogli su:

EUROPEAN
COMMISSION

CRITICAL ECOSYSTEM
PARTNERSHIP FUND

In partnership
with

euronatur

Ministarstvo
regionalno-investicionog
razvoja i saradnje sa
nevladinim organizacijama

